

En lang omvej

fra Nørre Bjerregaard i Gøttrup til

Slettegaard i Hjortdal Sogn

Af C. J. PAPE, Fannerup

Nørre Bjerregaard med et areal på ca. 500 tønder land blev omkring 1838 købt af en ung landmand fra Slesvig, *Theodor Rendtorff* (1811-1898), og når en ung mand så langt syd fra havnede her oppe nord for Limfjorden, har det naturligvis sin særlige historie.

Det må her først indskydes, at virkningerne af den danske statsbankerot i 1813 blev særligt mærkbare for landbruget hen imod 1820. En mængde landmandsfa milier, navnlig i Jylland, forarmedes, så de måtte gå fra deres gårde. Den økonomiske situation dengang var nøjagtig, som den opleves nu i vore dage. Mange landmænd, men også byfolk fra Slesvig og Holsten, greb lejligheden til at investere i ejendomme i Jylland, for den danske rigsdaler var svækket i værdi, hvorimod den holstenske mønt stod stærkt, og Hamborg var det finansielle centrum, hvorfra der dengang gerne blev lånt penge ud til den danske konges undersåtter med køb for øje af jord både i hertugdømmerne og i kongeriget.

Det skete også, at hamborgske købmænd på én eller anden måde selv overtog jorden, f.eks. som pant. Nogle af de kendteste eksempler herpå var firmaet Hartvig Ree & Co i Altona, som efterhånden overtog en hel række jyske gårde for sine prioriteter. Firmaet Cerson Cohen, også i Altona, overtog således Aakjær ved Odder, John Smith i Hamborg købte Gyllingnæs ved Horsens Fjord, og den hamborgske storkøbmand, senatoren *Martin Jenisch*, købte 1825 godset Kalø på Djursland.

I modsætning til de førstnævnte, mere kortvarige ejerforhold blev Kalø i Jenischernes eje helt til 1946, og det der har særlig forbindelse med denne artikel er, at senator Jenisch var gift med *Cathrine Dorothea Rendtorff* en faster til den unge ovennævnte Theodor.

Theodors far, *Franz Rendtorff* var brudt op fra købmandsmiljøet i Hamborg og havde forpagtet avlsgården Carlsminde ved Eckernförde. Her var Theodor vokset op og havde fået sin første uddannelse som landmand, og efter at han havde set sig om på store landbrug i Mecklenborg og Hannover, er han kommet til Kalø og derfra som forvalter til Gl. Ryomgaard, der dengang også ejedes af en slesviger, *P. V. Brockenhuus*.

På Ryomgaard har Theodor Rendtorff hver dag haft for øje, hvordan en vellykket afvanding af sure enge har givet stort udbytte og muliggjort en stor kvægbesætning. Han har derfor spidset øren, da der hos godsejeren blev talt om Nørre Bjerregaard, hvor arbejdet med afvanding af store arealer var gået i stå, og en større sum penge måske ved at gå tabt. Det er en overlevering i familien Rendtorff, at Theodor tog op og så på det delvis mislykkede arbejde ved Limfjorden, at han fik mod på at videreføre det og blev ejer af gården mod at overtage det lån, som frygtedes i fare.

Medvirkende til at han sprang ud i det risikoprægede foretagende var måske, at han havde forlovet sig på Ryomgaard med den unge lærerinde, *Julie Karstens*, der underviste godsejer Brockenhuus' børn. Hun var datter af

distriktslægen i Haderslev, og da Rendtorff i 1840 skulle derned for at hente sin brud og et ret stort indbo,akkorderede han med en skipper i Aalborg om at fragte udstyret fra Haderslev til Aggersund Ladeplads.

Rendtorff skulle på udturen, og på hjemturen også den unge frue, befordres frit med skuden, men så skulle skipperen til gengæld have ret til at medtage andet gods og anløbe andre havne undervejs. Rendtorff kørte glad til Aalborg, hvor hans rejse skulle begynde, og han medtog rigelig proviant til rejsen, som med god vind kunne klares på ganske få dage. Men han havde alligevel forregnet sig, for skipperen havde først lidt gods til Læsø, og derfra var der varer til Hals, så man andendagen var tilbage ved Limfjordens munding. Og her blev der losset og ladet til Samsø. På grund af stærk modvind kom skuden noget ud af kurs, og det hedder i Rendtorffs beretning herom, at man anløb både Anholt og Kalundborg, før man kom til Århus og ned langs den jyske østkyst.

Provianten var længst sluppet op, og Rendtorff var rasende, men skipperen havde blot grinet i skægget, så da skuden efter næsten tre ugers sejlads endelig nåede Kolding, forlod den forventningsfulde unge brudgom fartøjet og tog videre med postvognen til Haderslev.

Skipperen nåede ikke frem før flere dage efter brylluppet, men han kom dog og tog brudeudstyret med tilbage til Limfjorden. Brudeparret ville dog ikke betro sig til flere sejlture, så Rendtorff købte en hest og enspændervogn, og med dette køretøj foretog det unge par den lange tur op over den jyske hede til Aggersund og Nørre Bjerregaard, og de syntes selv, at skønnere bryllupsrejse kunne man ikke ønske sig.

Theodor Rendtorff arbejdede derefter ihærdigt videre med de sure enge ved Limfjorden. Han lod grave grøfter og kanaler, sådan som han havde set afvandingen udført i Ryomgaard enge, og han lod anlægge diger og pumpeværk, så gården blev så vidt forbedret, som en enkelt mand dengang kunne overkomme det, og der kun var vindens kraft til at drive pumpeværkets mølle. Det var kampen mod Limfjordens vande, især ved vintertide, når sene afgrøder skulle hentes hjem eller nødstedte dyr reddes fra øde holme.

Noget ærgrede dog stadigt Rendtorff, nemlig at han ikke kunne få opdyrket den store bakke bagved gården, bjerget, hvorefter gården havde sit navn. Bakken var så fuld af sten, at den ikke kunne pløjes, så der gik kun til stadighed en flok får, og ellers var bakken simpelthen et unyttigt areal.

Tilværelsen på Nørre Bjerregaard var overmåde beskeden, efter nutidens målestok vel anset for mere end primitiv. Man får et indtryk af forholdene ved at se den lille akvarel fra ca. 1850, malet vistnok af Rendtorffs søster Ida. Et foto af det gamle billede gengiver miljøet. *Ida Rendtorff* styrede hus for broderen, indtil hun giftede sig med *Edouard Cordes*, der var søn af Rendtorffernes nabo fra Eckernförde-egnen, og Cordes havde selv i 1840

købt godset Pandum ved Nibe. Endnu en slesviger i Nørre Jylland og også han financieret fra Hamborg.

I 1852 skete der et mærkeligt ejerskifte på Nørre Bjerregaard. Theodor Rendtorff drog bort og købte sig herregården Himmestrup mellem Viborg og Randers, og den nye ejer af Nørre Bjerregaard blev hans yngste *bror Johs. Martin Rendtorff*, (1828-1895), og han var i virkeligheden slet ikke landmand, men havde studeret jura. Man skulle tro, at gården så hurtigst muligt ville blive videresolgt. Men nej. Han blev heroppe nordenfjords til 1894, og de syv børn, som han fik med sin kone, *Mathilde Lorenzen* fra Hamborg, er alle fødte og opdragede på gården.

Der var efter en stormfuld og urolig ungdom, Johs. Martin her faldt til ro. Som ung student ved universitet i Kiel havde han ivrigt deltaget i den holstenske frihedsbevægelse sammen med de andre studenter, og i tre-årskrigen 1848-1850 deltog han på Holstens side. Men som bekendt skaffede den danske hær dengang ro i hertugdømmerne. Det er måske et bevis på, hvor ny nationalitetstanken var, og hvor splittet familierne og den enkelte kunne stå politisk, når Johs. Martin Rendtorff derefter slog sig ned på Nørre Bjerregaard, blandt det folk, hvis regering og politik han tidligere havde bekæmpet.

Som venteligt var, blev han ikke særlig heldig som landmand, og han måtte helt forlade sig på dygtige forvaltere og medhjælpere til driften. Men han og hans familie må have befundet sig godt nordenfjords, siden de blev der i mere end 40 år, og det er egentlig til at undre sig over, når man ved, at hjemmesproget var tysk i hans familie. De talte dansk på Nørre Bjerregaard, efterhånden som børnene kom i skole. Yderligere var kulturniveauet jo et helt andet end hos omegnens landbefolkning. De eneste omgangs-fæller blev derfor præstefamilierne der omkring.

Nørre Bjerregaard i Gøttrup Sogn, efter akvarel formodentlig af Ida Rendtorff ca. 1850.

De syv børn var alle døtre, og de måtte jo nødvendigvis flytte hjemmefra for at få en videre uddannelse. De blev derfor sendt til moderens familie i Hamborg. Den ældste, *Johanne Rendtorff* f. 1858, fik en uddannelse som lærerinde, men hun holdt så meget af sin barndoms egn, at hun slog sig ned som boghandler i Fjerritslev. Det er en kendt sag, at Johanne flere gange tænkte på at tilbagekøbe fødegården, men hun blev dog i Fjerritslev, hvor hun døde omkring 1950. Rendtorff'erne levede således i Hanherrederne 1838-1950 mere end 100 år, og det er interessant at se, at arbejdet med jorden gav en hjemstavnsfølelse stærk nok til at fastholde anden generation på trods af den nye nationale splittelse mellem hertugdømmerne og kongeriget og på trods af den nye grænse, der blev trukket efter 1864.

En anden af døtrene fra Nørre Bjerregaard var var *Karoline Rendtorff* f. 1861, som blev gift med en bankmand, *Richard Konopacki*, der efterhånden fik stillinger rundt om i Tyskland, hvor Caroline slet ikke følte sig hjemme. Hendes mand lavede derfor en nøjagtig model i pap af Nørre Bjerregaard, og som et minde om fødegården blev modellen ved juletid stillet op som julekrybbe til glæde for hende og børnene. Bankdirektøren døde 1905, og Karoline slog sig derefter ned i Flensborg, men hun bevarede ligesom Johanne kærligheden til Nordjylland. Under et sommerophold 1913 på en badepension i Slettestrand hørte hun om en ung fisker og hans kone, som havde bygget hus dér, men som inden huset endnu var helt færdigt ville udvandre til USA. Karoline købte huset, hvortil der hørte et lyngareal på næsten en tønde land, og derved kom navnet Konopacki nordenfjords, hvor enhver, der hørte det, undrede sig over det fremmedartede og polsk-klingende.

Den ældste søn, *Martin Konopacki* (1891-1947) blev uddannet på kunstakademiet i München og rejste verden rundt som kunstmaler. Hans værker blev udstillet på de kendte gallerier i Europas og Amerikas storbyer og købt af de store kunstsamlinger rundt i verden. Men Slettestrand kunne han ikke undvære. Efter den første verdenskrig byggede han sig et hus med atelier på et hjørne af familiens store grund, og her malede han mange af sine store lærreder med motiver fra Jammerbugtens klitter og plantagen ved Sletteådal. Da han havde beholdt tysk borgerskab, blev huset efter 1945 konfiskeret og solgt, og Martin drog ud på sin sidste rejse til Sydamerika, hvor han døde i Bogota.

Tre af de yngre søskende Konopacki, Dorothee, Victor og Gert, oplevede i Flensborg som halvvoksne sulten under første verdenskrig. Men da Dorothee på husholdningsskolen fik en veninde, Vera Weber fra Svendborg, blev de tre søskende inviteret dertil for at blive fedet lidt op. Da var moderen lige død (1918), og børnenes besøg i Svendborg førte til et årelangt ophold hos den gæstfrie familie Weber.

Dorothee fik som voksen en kontorplads i København, og da Gert sluttede sig til hende der, tog de to dansk statsborgerskab og arvede huset i Slettestrand. Huset ligger der endnu nede ved fiskerlejet, ved vejen fra Hjortdal. Det er det lille gule med de grønne vinduesskodder, og det blev gennem årene samlingsstedet for den vidtsprede familie. Det var Dorothees største glæde at føre sine gæster ad de smukke stier og veje til Svinkløv og Sletteådal, ja helt op til Slettegaard og den gamle Hjortdal Kirke, alt imedens hun fortalte om egnens historie, og sin families tilknytning dertil. Således fortalte hun om Slettegaard, at den 1909 blev købt af fru *Ragnhild Meldola*, født Weber, som beholdt ejendommen i over 30 år, omtrent til sin død.

Mange har nok undret sig over, hvorfor denne velhavende dame, som i forvejen ejede Snoghøj Færggaard ved Lillebælt, fandt på at købe den sandede gård ved Jammerbugten. Nogle år forinden havde staten i 80'erne, overtaget det store omliggende klitområde og dér anlagt den 2.000 tønder land store Svinkløv Plantage. Slettegaard havde derfor ikke mere noget særligt stort tilliggende, men der fandtes et efter tidens forhold godt og rummeligt stuehus, hvori der var plads til fruens sommerresidens med mange gæster. Den skønne Sletteådal

og Vesterhavet og klitterne kunne nok lokke fru Meldolas slægt og venner derop sommeren igennem.

Det var dengang, de store Skagensmalere havde vakt opsigt med deres skildringer af hav og klit og fiskerbefolkningen. Det klare lys ved Skagen blev særligt berømmet, og havbade blev nyopdaget som helsebringende, så turister strømmede til. Kort sagt, det nordligste og barskeste Jylland var kommet på mode. Men Slettegaard lå jo ikke ved Skagen, så nogen ren modesag havde købet af gården ikke været.

En af grundene til, at fru Meldola købte gården, lå måske deri, at hun kort tid forinden var blevet skilt fra sin mand, søofficeren og forfatteren *Walter Christmas v. Dirckinck-Holmfeld*, (1861-1924), som bl.a. var kendt for sine eventyrlige rejser og Peder Most-bøgerne, der dengang blev læst af hver dreng i landet. Men måske var han endda mere kendt for sine forsøg på at sælge de dengang danske øer i Vestindien.

En skilsmisse dengang, i de gode gamle dage før første verdenskrig, kunne nok gøre det ønskeligt for en tid at komme bort fra det sædvanlige miljø, og når fru Ragnhild derefter tog navnet Meldola, skyldtes det, at hendes mor var af denne familie fra et af de gamle handelshuse i Hamborg-Altona. Hendes far var den initiativrige sodafabrikant *Theodor Weber* i Svendborg.

Det var således ikke nogen almindelig landmandskone, der i 1907 rykkede ind på Slettegaard. Tværtimod var det et ret ualmindeligt og ualmindelig højt begavet menneske, som omgav sig med en kreds af intellektuelle. Landbruget på Slettegaard var heller ikke et almindeligt landbrug. Dertil var jorden for dårlig. Men efterhånden som turisterne bredte sig fra Skagen ned langs den jyske vestkyst, blev der efterspørgsel efter strandgrunde, og fra

Slettegaard blev der fra tid til anden solgt et stykke med lyng og sand, hvor ikke engang fårene kunne finde føden.

Som før omtalt købte fru Konopacki her allerede i 1913 det halvfærdige fiskerhus på én af grundene, og dermed indledtes forbindelsen med familien Weber og skabte det venskabets bånd, der som en tråd snoede sig i mange vindinger fra Nørre Bjerregaard over Flensborg og Svendborg til Slettegaard og Slettestrand.

Helt til 1980 tilbragte frk. Dorothee Konopacki hver sommer i huset ved Slettestrand, men derefter slog helbredet ikke til til den lange rejse. Og for dem, der kender hendes stærke følelse for familie og tradition, synes det helt naturligt, at det gamle fiskerhus efter hende nu går i arv til en efterkommer af fru Meldola, der engang ejede Slettegaard og grunden i Slettestrand, hvor huset blev bygget.

Den 25. juli 1982 døde frk. Konopacki i København og blev begravet på Taarnby Kirkegaard.

KILDER:

Udover Konopackis egne erindringer, som de blev fortalt i Slettestrand, er der benyttet følgende kilder: Theodor Rendtorffs beretning fra 1825-1852, der endnu findes i familiens eje, samt oplysninger fra læge Gustav Rendtorff i Randers.

J. C. B. la Cour: "Danske Gaarde 1905" om Nørre Bjerregaard og Slettegaard.

Palle Lauring: "Dansk Vestindien", s. 197.

Traps: "Danmark".

Opmærksomheden henledes i øvrigt på C. Klitgaards artikel i Historisk Årbog 1954 "Slettegaard i Vester Hanherred".

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1984, side 87-93).